

Glazbenici u urbanoj toponimiji Slavenskog Broda

Popović, Ana

Source / Izvornik: **Zbornik radova međunarodnoga umjetničko-znanstvenoga skupa, 2024, 147 - 158**

Conference paper / Rad u zborniku

Publication status / Verzija rada: **Published version / Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:141:445788>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-15**

Repository / Repozitorij:

[FOOZOS Repository - Repository of the Faculty of Education](#)

MEĐUNARODNI UMJETNIČKO-ZNANSTVENI SKUP
Kultura i umjetnost – jučer, danas, sutra

INTERNATIONAL ARTISTIC-SCIENTIFIC CONFERENCE
Culture and Art – Yesterday, Today, Tomorrow

Zbornik radova

Conference proceedings book

Organizatori / Organized by

Kazališno koncertna dvorana *Ivana Brlić Mažuranić*, Slavonski Brod

Sveučilište u Slavonskome Brodu

Akademija za umjetnost i kulturu Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Kultura i umjetnost – jučer, danas, sutra
Culture and Art – Yesterday, Today, Tomorrow

Zbornik radova međunarodnoga umjetničko-znanstvenoga skupa
Kultura i umjetnost – jučer, danas, sutra

Proceedings from International Artistic-scientific Conference
Culture and Art – Yesterday, Today, Tomorrow

Slavonski Brod, 2024.

Nakladnik / Publisher

Kazališno koncertna dvorana *Ivana Brlić Mažuranić*, Slavonski Brod
Akademija za umjetnost i kulturu Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Za nakladnika / For Publisher

Sanja Nuhanović, ravnateljica Kazališno koncertne dvorane *Ivana Brlić Mažuranić*
Helena Sablić Tomić, dekanica Akademije za umjetnost i kulturu Sveučilišta Josipa Jurja
Strossmayera u Osijeku

Urednica / Editor

Sanja Nuhanović

Organizacijski odbor / Organizational Committee

Sanja Nuhanović, predsjednica, prof. art. dr. sc. Antoaneta Radočaj-Jerković, izv. prof.
dr. sc. Borko Baraban, izv. prof. dr. sc. Krunoslav Miroslavljević, izv. prof. dr. sc.
Jasminka Najcer Sabljak, doc. dr. sc. Maja Vretenar Cobović,

Programski odbor / Program Committee

dr. sc. Ivana Seletković, tajnica, izv. prof. art. dr. sc. Berislav Jerković, doc. dr. sc. Sanja
Knežević Kušljčić, doc. dr. sc. Lena Sigurnjak, dr. sc. Martina Jambrešić, dr. sc. Zrinka
Šimunović, mr. art. Alma Ferović-Fazlić, Maja Koporčić

Recenzenti radova / Reviewers of the Proceedings

prof. dr. sc. Merima Čaušević (Bosna i Hercegovina), prof. dr. sc. Nijaz Ibrulj (Bosna i
Hercegovina), prof. art. dr. sc. Berislav Jerković (Hrvatska), prof. dr. art. Goran
Kujundžić (Hrvatska), prof. art. dr. sc. Antoaneta Radočaj-Jerković (Hrvatska), izv. prof.
dr. sc. Alen Biskupović (Hrvatska), izv. prof. dr. sc. Amra Bosnić (Bosna i Hercegovina),
izv. prof. dr. sc. Jelena Gaković (Bosna i Hercegovina), izv. prof. dr. sc. Ivana Paula
Gortan-Carlin (Hrvatska), izv. prof. dr. sc. Vildana Pečenković (Bosna i Hercegovina),
izv. prof. art. Marina Petković Liker (Hrvatska), izv. prof. dr. sc. Marijan Šabić
(Hrvatska), izv. prof. dr. sc. Tihana Škojo (Hrvatska), izv. prof. dr. sc. Jasna Šulentić
Begić (Hrvatska), izv. prof. dr. sc. Aljoša Vitasović (Hrvatska), izv. prof. dr. sc. Želimir
Vukašinović (Srbija), izv. prof. dr. sc. Maja Žmukić (Bosna i Hercegovina), doc. dr. sc.
Valida Akšamija (Bosna i Hercegovina), doc. art. Seleno Andrić (Hrvatska), doc. dr. sc.
Amir Begić (Hrvatska), doc. dr. sc. Tomislav Ćurić (Hrvatska), doc. dr. sc. Zdravko
Drenjančević (Hrvatska), doc. dr. sc. Igor Marko Gligorić (Hrvatska), doc. dr. sc. Igor
Marvin (Hrvatska), doc. dr. sc. Tanja Miletić Oručević (Bosna i Hercegovina), doc. dr.
art. Katica Šubarić (Hrvatska), dr. sc. Nada Bezić (Hrvatska), dr. sc. Anita Kedačić
(Hrvatska), dr. sc. Mario Kovač (Hrvatska), dr. sc. Igor Tretinjak (Hrvatska), Davor
Dedić (Hrvatska); Mirta Špoljarić (Hrvatska)

Nalovnica / Cover

Vizual Kazališno koncertne dvorane *Ivana Brlić Mažuranić*

Tisak / Print

Zebra, Vinkovci

Naklada / Copies

200 primjeraka

Slavonski Brod, 2024.

ISBN 978-953-50353-1-2

CIP zapis je dostupan u računalnome katalogu Nacionalne i
sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 001225205.

Doc. dr. sc. Ana Popović

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku,

Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti, Osijek, Republika Hrvatska

ana.poppy@gmail.com

Glazbenici u urbanoj toponimiji Slavenskog Broda

Sažetak

Krajolik ili pejzaž je određeni dio prostora koji karakteriziraju jedinstvene značajke. Razlikujemo prirodni od kultiviranog krajolika, a kultivirani je onaj krajolik kojega je oblikovao čovjek. Kulturna geografija posljednjih je desetljeća u upotrebu uvela pojam simboličkog krajolika, kao onoga koji je oblikovan svojim konotativnim značenjima. Simboli koji asociraju na glazbu tako stvaraju specifični glazbeni krajolik. U određenom urbanom krajoliku ti simboli mogu biti biste, spomenici i spomen-ploče posvećene glazbi i glazbenicima, ali i ulice imenovane prema značajnim glazbenicima ili glazbenim pojavama. Urbanim toponimom smatra se svako ulično nazivlje koje može predstavljati adresu: ulica, prilaz, trg, obala, vijenac i slično. Pri istraživanju glazbene kulture nekog područja, analiza urbane toponimije pruža relevantne podatke kako o glazbi i glazbenicima koji su djelovali na nekom području, tako i o značaju koji im se danas pridaje.

Urbana toponimija grada Slavenskog Broda otkriva duboku povezanost s obitelji Brlić, no u njoj je svoje mjesto našla i glazba te značajni lokalni, regionalni i nacionalni glazbenici. Ovaj rad bavi se analizom prisutnosti glazbenika u urbanoj toponimiji grada Slavenskog Broda te istražuje zakonitosti prema kojima se oni pojavljuju.

Ključne riječi: analiza urbane toponimije, glazba, glazbeni krajolik, simbolički krajolik, Slavenski Brod

Uvod

Glazba je izrazito nematerijalna vrsta umjetnosti, što znači da se glazbom i pomoću glazbe direktno može komunicirati samo u trenutku izvedbe. Različiti vidovi indirektno komunikacije događaju se putem simbola – neglazbenih elemenata koji asociraju na neki glazbeni sadržaj. Najbolji primjer indirektno komunikacije putem simbola predstavlja samo notno pismo – bezvučni fizički zapis skupa simbola koji, onima koji ih razumiju, sugeriraju kako bi glazba trebala zvučati. Izvođač glazbe notni zapis može interpretirati na mnogo različitih načina, pa tako glazba putuje od početne skladateljeve ideje, preko notnog zapisa do izvođača, koji taj notni zapis tumači na svoj način, do publike. Dojam o glazbenom djelu dalje je moguće prenijeti putem glazbene kritike, tako da je moguće da neka osoba stekne dojam o glazbenom djelu samo putem pisane

riječi. Opisani proces također naglašava činjenicu da se glazbu često doživljava i dokumentira posredno.

Indirektna komunikacija glazbom i pomoću glazbe može se ostvariti i drugim simbolima. Jedan od načina kojima se može komunicirati s glazbenicima iz prošlosti je i pomoću simbola (tragova) koji su postavljeni njima u čast. Primjer takve komunikacije je spomen-ploča koja označava kuću u kojoj je boravio neki istaknuti glazbenik, a kao primjer može poslužiti spomen-ploča postavljena u čast Luki Lukiću na kuću u Zagrebačkoj ulici 328 u Slavonskom Brodu (Križ, 2015). Ploča obilježava kuću u kojoj se rodio i umro taj učitelj, etnograf i etnomuzikolog (fotografija 1.). Još jedan recentni slavonskobrodski primjer je i spomenik Miji Čorak Slavenskoj (fotografija 2.) postavljen 2022. godine. Ova prva hrvatska primabalerina, koreografkinja i baletna pedagoginja, iako po primarnoj vokaciji nije glazbenica, ipak simbolizira i glazbu, jer balet i glazba imaju čvrstu međusobnu asocijativnu poveznicu. Priložene fotografije potvrđuju lokalnu važnost takvih simbola, jer pokazuju da se lokalni događaji (manifestacija *Lukićevim stopama* i otkrivanje spomenika povodom 20. obljetnice smrti Mije Čorak Slavenske) vezuju uz njih čineći ih tako aktivnim dionicima kulturnog života.

Fotografija 1. Spomen-ploča Luki Lukiću povodom manifestacije „Lukićevi dani“ (Brodportal).

Fotografija 2. Svečanost otkrivanja spomenika Miji Čorak Slavenskoj (Grad Slavonski Brod. Otkriven spomenik Mije Čorak Slavenske).

Različite javne ustanove također mogu imati i funkciju simbola glazbe, pa se tako Slavonski Brod može pohvaliti s Glazbenom školom Slavonski Brod i Kazališno-koncertnom dvoranom *Ivana Brlić-Mažuranić*. Osim postavljanjem spomenika ili različitih spomen-obilježja, kao trajni podsjetnik na doprinos nekog glazbenika, po njemu se može nazvati i ulica ili trg nekog grada, primjerice: Trg Vatroslava Lisinskog u Osijeku ili Ulica Ferde Livadića u Zagrebu (Popović, 2022).

Definirani skup glazbenih simbola u određenom prostoru oblikuje i njegov krajolik. Krajolik ili pejzaž je određeni dio prostora koji karakteriziraju jedinstvene značajke, a njega se više ne može promatrati kao pojam isključivo vezan uz prirodu, jer ga i čovjek u velikoj mjeri oblikuje svojim gospodarskim, društvenim i kulturnim djelatnostima. Kako bi se dodatno naglasila čovjekova uloga u oblikovanju krajolika, sve se češće upotrebljava pojam kulturni krajolik, kao onaj kojeg je oblikovao čovjek svojim kulturnim djelovanjem. Kulturne krajolike Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske prepoznaje kao dio nepokretne kulturne baštine Republike Hrvatske (Ministarstvo kulture i medija). Kulturna geografija posljednjih je desetljeća u upotrebu uvela pojam simboličkog krajolika, kao onoga koji je oblikovan svojim konotativnim značenjima (Šakaja, 2015). Simboli koji asociraju na glazbu tako stvaraju specifični glazbeni krajolik (Popović, 2022).

Područje istraživanja i istraživačka pitanja

Prigodno, povodom obilježavanja 50. godišnjice rada Kazališno-koncertne dvorane *Ivana Brlić-Mažuranić* u Slavenskom Brodu, u okviru Međunarodnog umjetničko-znanstvenog skupa *Kultura i umjetnost – jučer, danas, sutra*, područje ovog istraživanja definirano je kao prostor današnjeg Grada Slavenskog Broda.

Na stranicama lokalne turističke zajednice Slavenski Brod opisan je ovako: *po veličini sedmi grad u Republici Hrvatskoj s 59.141 stanovnika, nalazi se na obali rijeka Save te proteže na blage padine Dilj-gore. Zauzima površinu od 54,45 kvadratnih metara. Izgrađen je na mjestu rimske Marsonie, na raskrižju najvažnijih međunarodnih pravaca koji povezuju zemlje Europe s Bliskim istokom, uz granicu sa Bosnom i Hercegovinom. Najveći, je grad slavenske Posavine (Turistička zajednica područja Slavenski Brod-Posavina)*. Međutim, najstariji nalazi ljudske prisutnosti na tom području sežu u vrijeme starijeg neolitika. U Slavenskom Brodu i bližoj okolini pronađeni su lokaliteti starčevačke, a potom i sopotska, badenska, lasinjska, vučedolska, bebrinska, vatinska, bjelobrdska te brodska kultura, a postoje i nalazi vezani uz halštatsko doba, tijekom kojega su na širem brodskom području tekli i etnogenetski procesi kojima je stvorena nova populacija koju danas zovemo ilirskom ili panonsko-ilirskom (Marković, 1994). U četvrtom stoljeću prije Krista te su prostore naselili Kelti, a u prvom Rimljani s kojima je počeo proces romanizacije i urbanizacije pa se u rimskim dokumentima prvi put spominje naziv grada: Marsonia. Prvi spomen imena Brod nalazi se u izvorima iz 13. stoljeća, a važna obitelj pod čijom je upravom na prijelazu u 16. stoljeće razvijena stara jezgra Broda bili su Berislavići. Brod je bio pod turskom upravom nešto više od 150 godina. Nakon oslobođenja Brod postaje dio Vojne krajine i stalna granica između Turske i Austrije. Godine 1753. Brod dobiva status slobodnoga vojnog komuniteta te ga se od tada može smatrati gradom (Matanović, 2003). Fortifikacijski kompleks brodske tvrđave izgrađen je tijekom 18. stoljeća. Iako nikad nije poslužio u obrambene svrhe, tvrđavu je koristila vojska sve do Domovinskog rata (Matanović, 2008).

Grad se u tom razdoblju prvenstveno razvijao kao industrijsko, vojno i trgovačko središte, u njemu su svoje mjesto našle i kultura i umjetnost. Slavonski Brod diči se poznatim likovnim umjetnicima Vladimirom Filakovcem, Vladimirom Becićem, Ivanom Domcem, Predragom Gollom, Brankom Ružićem, književnicom Ivanom Brlić-Mažuranić, književnikom Marijanom Jaićem, pjesnikom Dragutinom Tadijanovićem. Iz Slavenskog Broda potekla su i dva rektora zagrebačkog Sveučilišta, Matija Mesić (prvi rektor Sveučilišta) i Đuro Pilar (Grad Slavonski Brod. Znameniti Brođani). Glazba je u Slavonskom Brodu također imala važno mjesto. Hrvoje Špicer, doduše, procjenjuje da je *u odnosu na glazbene dosege razvijenoga svijeta toga vremena, glazbena djelatnost u Slavonskom Brodu vrlo skromna*, no naglašava i da *s obzirom na mogućnosti i društveno okruženje zasigurno zaslužuje divljenje i detaljniju analizu* (2012: 272). Josip Jerković (2000: 439) opisuje kako je *glazbena prethodnica* u gradu vezana uz franjevački samostan i crkvu Presvetoga Trojstva, a kao početak građanskoga muziciranja uzima 1871. godinu kada je osnovano Hrvatsko pjevačko društvo *Davor*. Glazbena kultura Broda od tada je počivala na djelovanjima amaterskih glazbenih društava: uz *Davor*, ističe se djelovanje Radničkog kulturno-umjetničkog društva *Đuro Salaj* (pjevački zborovi, tamburaški orkestar, harmonikaški orkestar), Srpskog crkvenog pjevačkog društva, Kulturno umjetničke grupe *Sloga*, Radničkog kulturno-umjetničkog društva *Jedinstvo*, a 1980. je osnovano i Društvo prijatelja glazbe (ibid.). Glazbeno školstvo pokrenuto je već 1891. godine osnivanjem Gradske glazbene škole (ibid.), a današnja Glazbena škola Slavonski Brod aktivan je sudionik kulturnog života grada te školuje učenike niže i srednje škole (Glazbena škola Slavonski Brod).

S obzirom na navedeno, očekuje se da će glazba i glazbenici biti zastupljeni u urbanoj toponimiji grada. U ovom radu postavljena su stoga sljedeća istraživačka pitanja:

1. Koji su urbani toponimi grada Slavenskog Broda imenovani prema zaslužnim glazbenicima?
2. Prema kojim su zakonitostima urbani toponimi imenovani prema zaslužnim glazbenicima u Slavonskom Brodu?

Metodologija rada

Analiza urbane toponimije može se smatrati dobrim pokazateljem različitih društvenih i kulturnih tendencija određenog područja (Crljenko, 2007). Urbana, odnosno gradska toponimija, može se definirati kao *skupni naziv za imena prometnica i drugih javnih gradskih površina (ulica, cesta, parkova, prolaza, stuba, šetališta, obala i sl.* (Crljenko, 2007: 67) i pri tome predstavlja bitan element u konstrukciji identiteta određenoga mjesta. Možemo utvrditi i da se imena *općenito dijele u tri veće skupine: imena ljudi (antroponimi), zemljopisna imena (toponimi) i imena objekata, pojava i odnosa nastalih ljudskom djelatnosti (krematonimi)* (Popović, 2022: 29). Iz važećih Preporuka za standardizaciju geografskih imena u Republici Hrvatskoj (Državna geodetska uprava,

2020) koje reguliraju imenovanje naselja ulica i trgova vidljivo je da bi urbani toponimi trebali predstavljati odraz naslijeđa i kulture određenoga područja, a izdvajanjem glazbenih dijelova moguće je ustanoviti ulogu glazbe u ukupnoj društvenoj slici toga područja (Popović, 2022: 30).

Ova analiza temeljena je na semiotičkom modelu analize gradske toponimije Amita Pinchevskoga i Efraima Torgovnika (2002) (grafikon 1.).

Plan grada (popis ulica/trgova)	ime ulice/trga →	denotativno značenje →	orijentacija
	simboli u prostoru →	konotativno značenje →	ideološki kontekst
gradska toponimija kao tekst		ideološki simboli	

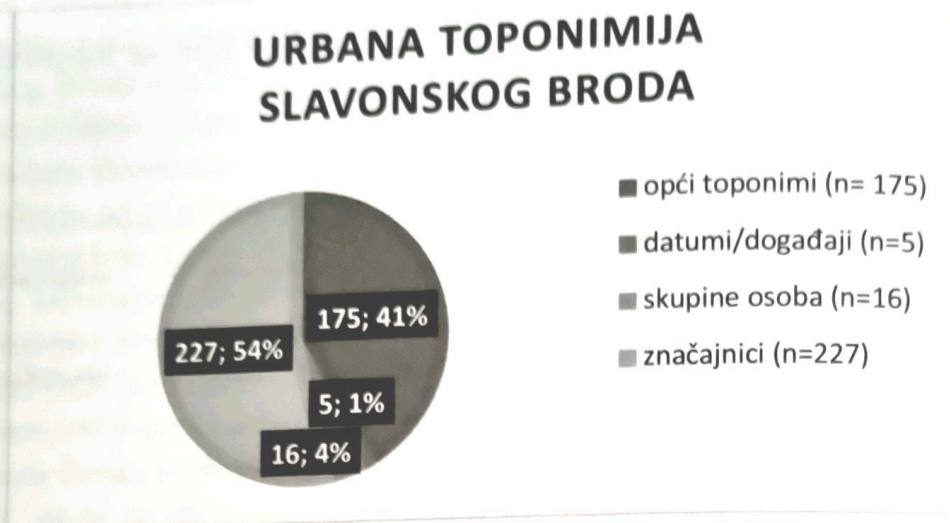
Grafikon 1. Semiotički model u analizi gradske toponimije prema Pinchevskom i Torgovniku (2002).

Prema tom modelu, svaki urbani toponim ima svoje denotativno, odnosno orijentacijsko značenje, ali i svoje konotativno značenje u određenom ideološkom kontekstu. Taj model može se dodatno razraditi uvođenjem prostornih razina identiteta (Crljenko, 2008). Za potrebe analize glazbenog elementa urbane toponimije u hrvatskim gradovima korištene su četiri prostorne razine: lokalni identitet, regionalni identitet, nacionalni identitet i inozemni identitet (Popović, 2021; Popović, 2018; Popović, Bogut i Popović, 2018) pa se i ovom istraživanju nastojalo pristupiti na isti način. U Republici Hrvatskoj je od 2020. godine u funkciji Registar prostornih jedinica te je moguće, uz naknadu, dobiti elektronički popis svih prostornih jedinica u Republici Hrvatskoj (Državna geodetska uprava, 2021). Postojanje ovoga registra znatno olakšava buduća istraživanja ovakve vrste u Hrvatskoj i daje im veću vjerodostojnost. Međutim, za ovo istraživanje upotrijebljen je popis ulica sa službenih stranica grada na kojima još uvijek postoji službeni popis (Grad Slavonski Brod. Ulice, trgovi i naselja u mjesnim odborima Grada Slavenskog Broda), a bilo je uključeno i terensko te kartografsko istraživanje.

Interpretacija rezultata

U Slavenskom Brodu identificirano je ukupno 423 urbana toponima. Ti su toponimi klasificirani u četiri kategorije: 1. opće toponime (primjerice Slunjska ulica ili Naselje Jelas), 2. datume / događaje (primjerice Ulica 2. svibnja, 1992. ili Trg Hrvatskog proljeća), 3. skupine osoba (primjerice Trg žrtava rata ili Ulica vinkovačkih žrtava) i 4.

značajnici (primjerice Trg Ivane Brlić-Mažuranić ili Ulica Vladimira Vidrića). Strukturna analiza urbane toponimije po ovim kategorijama prikazana je na grafikonu 2.

Grafikon 2. Strukturna analiza urbane toponimije Slavonskog Broda

Za potrebe ovog istraživanja detaljno je analizirana kategorija značajnika. Od 227 osoba (53,7 % od ukupnog broja urbanih toponima) koje se nalaze u urbanoj toponimiji Slavonskog Broda, umjetnici svih profila zastupljeni su sa 108 imena (25,5 % od ukupnog broja urbanih toponima), od čega je 14 glazbenika (3,3 % od ukupnog broja urbanih toponima), pri čemu su u uopćenu kategoriju glazbenika ubrojene i osobe koje su rubno vezane uz glazbu: već spomenuta balerina Mija Čorak Slavenska te nekoliko autora glazbeno-teorijskih tekstova. Zanimljivo je istaknuti i da su žene u kategoriji značajnika zastupljene s osam imena (1,9 % od ukupnog broja urbanih toponima). Valja također istaknuti i čak četiri urbana toponima posvećena obitelji Brlić: Brlićev odvojak, Brlićev put, Trg Ignjata Alojzija Brlića i Trg Ivane Brlić-Mažuranić – ovi toponimi ukazuju na njihovu veliku povezanost s gradom, a s obzirom na temu, može se dodati i podatak da je Andrija Torkvat Brlić ml. bio skladatelj, iako se njegovo ime ne spominje u gradskoj urbanoj toponimiji. Također, iako se na službenim stranicama grad hvali s daleko više likovnih umjetnika (njih pet), u odnosu na tek dvoje (uvjetno rečeno!) glazbenika (Miu Čorak Slavensku i fra Marijana Jaića koji oboje nisu poznati isključivo kao glazbenici), u urbanoj toponimiji ne odražava se taj omjer, jer je svega osam toponima nazvano prema likovnim umjetnicima, što ukazuje na to da se glazba u gradu smatra važnom, bez obzira na relativno mali broj lokalnih značajnika te vokacije. Najveći je broj umjetnika među urbanim toponimima, očekivano, iz redova pisaca – ta kategorija uključuje književnike, pjesnike i različite publiciste, što ju čini najširoom, no odražava i općeniti trend u imenovanju urbanih toponima prema umjetnicima koji su se izražavali pisanom riječi, što se može dovesti u vezu s općim obrazovanjem građana koje je puno potpunije u području hrvatske književnosti, nego u drugim vidovima domaće umjetnosti (Popović, 2022).

Daljnja analiza glazbenika u urbanoj toponimiji Slavenskog Broda pokazala je da su zastupljene tri od četiri očekivane razine identiteta: lokalni (pet imena), regionalni (tri imena) i nacionalni (šest imena). Značenjskom analizom svakog od 14 glazbenika koji se spominju nastojalo se utvrditi zakonitost po kojoj je uvršten u urbanu toponimiju grada (Tablica 1).

Urbani toponimi nazvani po zaslužnim glazbenicima u Slavenskom Brodu		
slavonskobrodski glazbenici	slavonski glazbenici	hrvatski glazbenici
Ul. Krešimira Blaževića	Ul. Grgura Čevapovića	Ul. Zlatka Balokovića
Ul. Mije Čorak Slavenske	Ul. Franje Krežme	Ul. Blagoja Berse
Ul. fra Marijana Jaića	Ul. Josipa Runjanina	Ul. Jakova Gotovca
Ul. Luke Lukića		Ul. Vatroslava Lisinskog
Ul. Ivana Velikanovića		Ul. Vjenceslava Novaka
		Ul. Ivana pl. Zajca

Tablica 1. Tablična analiza urbanih toponima nazvanih po zaslužnim glazbenicima prema identitetskim kategorijama

Lokalni glazbenici očito su uvršteni kako bi se komemorirala činjenica da potječu iz Slavenskog Broda, kao i značenje koje imaju za lokalnu zajednicu. Krešimir Blažević, *hrvatski Elvis Costello*, prerano je preminuli frontmen grupe Animatori, a njemu se u Slavenskom Brodu svake godine održava i memorijalni festival *Ostat ću mlad*. Ovaj *homage* novovalnoj glazbi u Slavenskom Brodu stoji u kontrastu s imenom već spomenutog fra Marijana Jaića. U ovom kontekstu valja istaknuti dio njegovog opusa koji se tiče glazbe, jer iako poznat prvenstveno kao pisac i prevoditelj, u povijesti je ostao zapamćen i kao glazbenik: orguljaš, skupljač i uređivač nabožnih pjesama (Hoško i Ajanović-Malinar, 2005). Još jedno ime spomenuto je na početku teksta: Luka Lukić. On također vjerojatno nije uvršten u urbanu toponimiju Slavenskog Broda isključivo zato što je bio glazbenik, no valja istaknuti da osim što je bio cijenjeni učitelj, pedagog i kulturni djelatnik, cijenjen je i njegov etnomuzikološki, melografski i glazbeno-terminološki doprinos (LZMK, 2023). U ovu kategoriju valja uključiti i ime Ivana Velikanovića, također poznatog prvenstveno kao pisca nabožnih tekstova (Marković, 1994), koji se, međutim, u svojim tekstovima dotakao i glazbeno-povijesne tematike (Tuksar, 1997). Osim spomenutih, u ovu kategoriju svakako bi trebalo ubrojiti i Miu Čorak Slavensku kojoj je, osim već spomenutim spomenikom u Slavenskom Brodu, iskazana čast i da se jedna ulica zove po njoj. Prva je hrvatska primabalerina, iako je već u dobi od godinu dana odselila iz Slavenskog Broda, provodila ljeta u svom rodnom gradu posjećujući svoju tetu Doru Majeovski-Palme, cijenjenu profesoricu klavira (Đurinović i Podkovac, 2004), čime su dodatno učvršćene njene veze sa Slavenskim Brodom.

Regionalni glazbenici znatno su manje zastupljeni, što bi se moglo tumačiti nastojanjem za naglašavanjem lokalne snage grada, bez identifikacije s cijelom regijom. U

kategoriji regionalnih glazbenika pojavljuje se ime fra Grgura Čevapovića, poznatog pisaca, povjesničara i kulturnog djelatnika, čiji je doprinos korpusu glazbene kulture njegova religiozno-poučna školska drama *Josip, sin Jakoba Patriarke*, u kojoj ima i glazbenih brojeva (Katalinić, 1993), a poznato je i da je zapisao i nekoliko narodnih napjeva (Županović, 1982). Ovdje valja istaknuti da je među značajnicima koji se pojavljuju u urbanoj toponimiji Slavenskog Broda razmjerno velik broj imena vezanih uz franjevce (primjerice ulice fra Andela Zvizdovića, Grge Martića, Luje Maruna i Luke Ibršimovića), što odražava njihovu veliku povezanost s gradom pa bi se prisustvo imena Grgura Čevapovića moglo dovesti u vezu i s tim narativom. Ova teza potvrđuje raniji zaključak Mate Artukovića: *U znanosti je već uočena i prihvaćena činjenica da je brodski franjevački samostan bio jedno vrijeme u drugoj polovici 18. st. važno prosvjetno, kulturno i književno središte* (2012: 323). Osim ovog imena, regionalni glazbenici reprezentirani su u još dva imena: Franji Krežmi, vrhunskom hrvatskom violinskom virtuozu i rođenom Osječaninu (Fajdetić, 1982) te Josipu Runjaninu, navodnom uglazbljivaču hrvatske nacionalne himne (Popović, 2022a), rođenom Vinkovčaninu.

Nacionalni glazbenici reprezentirani su s najviše imena, što se može smatrati karakterističnim za cijelo područje Istočne Hrvatske, jer je prethodno utvrđeno i u Osijeku, Đakovu, Vinkovcima i Našicama (Popović, 2022) i tumači se kao želja za isticanjem pripadnosti nacionalnom idiomu. Time se može objasniti prisustvo Vatroslava Lisinskog, najpoznatijeg hrvatskog preporodnog skladatelja, koji je toliko prisutan u urbanoj toponimiji Republike Hrvatske da je moguće govoriti i o njegovom osobnom glazbenom krajoliku (Popović, 2021a), kao i Ivana pl. Zajca značajnog hrvatskog skladatelja, dirigenta i organizatora, koji je svojim radom zadužio hrvatsku glazbu (Katalinić, Vrbanić i Palić-Jelavić, 2016, Katalinić, 2011) da se njemu u čast cijelo razdoblje kasnog romantizma u Hrvatskoj glazbenoj historiografiji naziva Zajčevo doba. Po istom ključu moguće je tumačiti i prisustvo Jakova Gotovca, koji, iako porijeklom i djelovanjem nije vezan uz Istočnu Hrvatsku, ipak predstavlja dalmatinski dio hrvatskog glazbenog idioma (Katalinić, 2007). Slično bi se moglo objasniti i prisustvo imena Blagoja Berse, jednog od najvažnijih hrvatskih skladatelja prve polovice 20. stoljeća (Županović, 1983). Slično kao i Grgur Čevapović ili Marijan Jaić, Vjenceslav Novak nije primarno glazbenik, već ovaj *hrvatski Balzac* u svojem opusu ima i rasprave iz muzikologije i muzičke pedagogije (Biskupijska knjižnica Varaždin). Njegova prisutnost u urbanoj toponimiji Slavenskog Broda može se tumačiti na potpuno *neglazbeni* način – ranije istraživanje ustanovilo je trend da lokalna znamenitost utječe na izbor ostalih toponima (Popović, 2022) pa u tom svjetlu možemo tumačiti i da Vjenceslav Novak *pravi društvo* slavnoj Brodanki Ivani Brlić-Mažuranić. Tvrdnja da su imena Franje Krežme i Zlatka Balokovića, hrvatskog violinista svjetskog glasa (Stahuljak, 1983) u sličnom odnosu, ipak je malo preinterpretirana, budući da ulice koje su njima posvećene u Slavenskom Brodu nisu geografski povezane, niti je netko od njih dvojice imao direktne veze sa Slavenskim Brodom, iako je upadljiva činjenica da se među 14 glazbenih imena u urbanoj toponimiji Slavenskog Broda našlo čak dva violinista.

Zaključak

Unatoč tome što je u javnosti identificiran kao industrijski grad, Slavonski Brod diči se i svojom kulturom i glazbenicima, što potvrđuje 14 urbanih toponima imenovanih prema značajnicima vezanim uz glazbu. Među tim urbanim toponimima pronađeno je pet lokalnih značajnika koji se očito smatraju važnima za Slavonski Brod. Od drugih glazbenika koji su istaknuti u gradskoj toponimiji, Slavonski Brod smatra važnim i tri regionalna, ali i šest nacionalnih glazbenika što pokazuje da se gradska glazbena kultura identificira s nacionalnom. Iz urbane toponimije može se iščitati i duboka povezanost s franjevcima i obitelji Brlić. Urbana toponimija, kao dio glazbenog krajolika nekog područja ukazuje na društvene trendove i na baštinu tog područja, a analiza ukupnog glazbenog krajolika može pružiti uvid u cjelovitu glazbenu kulturu nekog kraja, stoga ova studija predstavlja bazu za buduća istraživanja glazbenog krajolika Slavenskog Broda.

Literatura

- Artuković, M. (2012). Bibliografija radova o franjevcima i franjevačkom samostanu u Slavonskom Brodu. U: Zbornik radova znanstvenog skupa održanog 27. listopada 2007. u Slavonskom Brodu *Franjevci u Slavonskom Brodu* (ur. D. Mujadžević), Slavonski Brod: Hrvatski institut za povijest – Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje; Franjevački samostan u Slavonskom Brodu, 275–332.
- Brodportal. *Održana manifestacija Lukićevim stopama*. Preuzeto 27. srpnja 2023. s: <https://www.brodportal.hr/clanak/odrzana-manifestacija-lukicevim-stopama%e2%80%9c-32293#>.
- Crljenko, I. (2008). Izraženost identiteta u gradskoj toponimiji kvarnerskih i istarskih gradova. *Hrvatski geografski glasnik*, 70(1), 67–90.
- Crljenko, I. (2007). Gradska toponimija kao pokazatelj u suvremenim geografskim istraživanjima. U: Zbornik radova 4. hrvatskoga geografskog kongresa *Geografsko vrednovanje prostornih resursa* (ur. Lj. Bajs i sur.), Zagreb: Hrvatsko geografsko društvo, 57–72.
- Državna geodetska uprava (2020). *Preporuke za standardizaciju geografskih imena u Republici Hrvatskoj-imenovanje naselja ulica i trgova*. Zagreb: Povjerenstvo za standardizaciju geografskih imena.
- Državna geodetska uprava. *Registar prostornih jedinica*. Preuzeto 27. srpnja 2023. s: <https://dgu.gov.hr/proizvodi-i-usluge/registar-prostornih-jedinica-172/172>.
- Đurinović, M. i Podkovac, Z. (2004). *Mia Čorak Slavenska*. Zagreb: Naklada MD.
- Glazbena škola Slavonski Brod. *Povijest škole*. Preuzeto 27. srpnja 2023. s: <https://gsslavonskibrod.com/povijest-skole>.
- Fajdetić, V. (1982). *Franjo Krežma (1862-1881): hrvatski violinski virtuoz XIX stoljeća u svom i našem vremenu*. Osijek: Zajednica kulturnih djelatnosti općine.

- Grad Slavonski Brod. *Otkriven spomenik Mije Ćorak Slavenske*. Preuzeto 27. srpnja 2023. s: <https://www.slavonski-brod.hr/vijesti/12612-otkriven-spomenik-mije-corak-slavenske#galleryf772854db0-31>.
- Grad Slavonski Brod. *Znameniti Brođani*. Preuzeto 27. srpnja 2023. s: https://www.google.com/search?q=poznati+bro%C4%91ani&rlz=1C1GCEA_enHR930HR930&oq=poznati+bro%C4%91ani&gs_lcrp=EgZjaHJvbWUyBggAEEUYOdIBCDMwODFqMGo0qAIAAsAI&sourceid=chrome&ie=UTF-8.
- Grad Slavonski Brod. *Ulice, trgovi i naselja u mjesnim odborima Grada Slavonskog Broda*. Preuzeto 27. srpnja 2023. s: https://www.slavonski-brod.hr/~slavonsk/images/Ulice_sb.pdf.
- Hoško, F. E. i Ajanović-Malinar, I. (2005). Jaić, Marijan, Hrvatski biografski leksikon. Preuzeto 31. siječnja, 2024. s <https://hbl.lzmk.hr/clanak/jaic-marijan>.
- Jerković, J. (2000). Pregled glazbe u Brodu od 1871. do 1994. U: *Zbornik radova sa znanstvenog skupa o Slavonskom Brodu u povodu 750. obljetnice prvoga pisanog spomena imena Broda*, (ur. Z. Živaković-Kerže), Slavonski Brod: Hrvatski institut za povijest – Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje; Muzej Brodskog Posavlja, 437–452.
- Katalinić, V. (1993). Croatian Musical Culture between 1750 and 1820: A Central-European and/or Mediterranean Issue?, *IRASM*, 24(1), 3–12.
- Katalinić, V. (2007). Jakov Gotovac, ili glazba iz kamena. U: *Dalmatinska Zagora – nepoznata zemlja* (ur. J. Belamarić i M. Grčić), Zagreb: Klovićevi dvori, 502–507.
- Katalinić, V. (2011). Opera and Operetta in the Late Nineteenth-Century Zagreb National Theatre: Composers, Librettists, and Themes – A Comparison. U: *Glazbeno kazalište kao elitna kultura? / Musical Theatre as High Culture?* (ur. V. Katalinić, S. Tuksar i H. White), Zagreb: Hrvatsko muzikološko društvo, 75–95.
- Katalinić, V., Vrbanić, V. i Palić-Jelavić, R. (2016). Zajc, Ivan, Hrvatski biografski leksikon. Preuzeto 27. srpnja 2023. s: <https://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=11919>.
- Križ, Lj. (2015). *Znamenitosti Slavonskog Broda*. Slavonski Brod: vl. naklada.
- Lukić, Luka. Hrvatska enciklopedija. Preuzeto 27. srpnja 2023. s: <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=37497>.
- Marković, M. (1994). *Brod: kulturno-povijesna monografija*. Slavonski Brod: Matica Hrvatska, Ogranak Slavonski Brod.
- Matanović, D. (2003). *Dvjesto pedeset godina grada Broda*. Slavonski Brod: Hrvatski institut za povijest, Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje.
- Matanović, D. (2008). *Grad na granici: slobodni vojni komunitet Brod na Savi od sredine 18. do sredine 19. stoljeća*. Slavonski Brod: Hrvatski institut za povijest, Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje.
- Ministarstvo kulture i medija. *Kulturni krajolik*. Preuzeto 27. srpnja 2023. s: <https://min-kulture.gov.hr/izdvojeno/kulturna-bastina/vrste-kulturne-bastine/nepokretna-kulturna-bastina/kulturni-krajolik/7243>.
- Novak, Vjenceslav. Biskupijska knjižnica Varaždin (Mrežna stranica). Preuzeto 27. srpnja 2023. s: <http://library.foi.hr/lib/autor.php?B=573&A=0000000647&E=>
- Pinchevski, A. i Torgovnik, E. (2002). Signifying passages: the signs of change in Israeli street names. *Media, Culture & Society*, 24(3), 365–388.
- Popović, A. (2018). Musicians of Timișoara and Osijek: a Comparative Study of Street Naming in Local, Regional, National and European Context. U: *International Musicology Congress* (ur. N. N.), Temišvar: International Society for Musical Studies, 134–140.

- Popović, A. (2021). Riječki i osječki glazbenici: komparativna studija urbane toponimije u lokalnom, regionalnom, nacionalnom i europskom kontekstu. U: *Između Srednje Europe i Mediterana: glazba, književnost i izvedbene umjetnosti* (ur. I. Tomić Ferić i A. Marić), Split: Umjetnička akademija Sveučilišta u Splitu, Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu, 405–422.
- Popović, A. (2021a). Vatroslav Lisinski in the Urban Toponymy of Towns in the Republic of Croatia. U: *Glazba, umjetnost i politika: revolucije i restauracije u Europi i Hrvatskoj 1815. – 1860.* (ur. S. Tuksar i sur.), Zagreb: Hrvatsko muzikološko društvo, 297–309.
- Popović, A. (2022). *Glazbeni krajolik Osijeka i regije* (doktorska disertacija). Osijek: rukopis.
- Popović, A. (2022a). Some Ethical Issues Related to Josip Runjanin's Contribution to Croatian National Identity. *Pannoniana*, 6(1), 99–120.
- Popović, A., Bogut, I. i Popović, Ž. (2018). Osijek and musicians: street naming in social [sic!], regional and european context. U: 5th International Multidisciplinary Scientific Conference on Social Sciences and Arts SGEM 2018, *Vienna ART Conference Proceedings* (ur. N. N.), Sofia: STEF92 Technology Ltd., 111–118.
- Stahuljak, Z. (1983). Baloković, Zlatko. Hrvatski biografski leksikon, Zagreb: LZMK, 399–400.
- Šakaja, L. (2015). *Uvod u kulturnu geografiju*. Zagreb: Leykam international d.o.o.
- Špicer, H. (2012). Glazbena baština u arhivu franjevačkog samostana u Slavenskom Brodu. U: *Zbornik radova znanstvenog skupa Franjevci u Slavenskom Brodu* (ur. D. Mujadžević), Slavenski Brod: Hrvatski institut za povijest – Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje; Franjevački samostan u Slavenskom Brodu, 265–274.
- Tuksar, S. (1997). Tekstovi glazbenoteorijskog karaktera u hrvatskim zemljama od Mihaela Šiloboda–Bolšića (1760.) do Džona Rastića (1816.). *Dani Hvarškoga kazališta*, 23(1), 581–588.
- Turistička zajednica područja *Slavenski Brod-Posavina*. *Slavenski Brod*. Preuzeto 27. srpnja 2023. s: https://www.tzgsb.hr/index.php?page=slavenski_brod.
- Županović, L. (1983). Bersa, Blagoje. Hrvatski biografski leksikon, Zagreb: LZMK, 708–710.
- Županović, L. (1982). Studije: Razvoj glazbenog života u Slavenskoj Požegi od najranijeg vremena do osnivanja HPD *Vijenac*, *Sveta Cecilija*, 52(1), 7–9.

Musicians in the urban toponymy of Slavenski Brod

Abstract

Landscape or scenery is a certain part of the space characterized by unique features. We distinguish a natural from a cultivated landscape, and a cultivated landscape is one shaped by human activities. In recent decades, cultural geography has introduced the concept of a symbolic landscape, as one that is shaped by its connotative meanings. Symbols associated with music thus create a specific musical landscape. In a certain urban landscape, these symbols can be busts, monuments and commemorative plaques dedicated to music and musicians, but also streets named after important musicians or

musical phenomena. Any street name that can represent an address: street, lane, square, coast, circus and the like can be defined as an urban toponym.

When researching the musical culture of an area, the analysis of urban toponymy provides relevant data both about the music and musicians who worked in the area, as well as about the importance attached to them today.

The urban toponymy of the city of Slavonski Brod reveals a deep connection with the Brlić family, but music and important local, regional and national musicians also found their place in it. This paper deals with the analysis of the presence of musicians in the urban toponymy of the city of Slavonski Brod, and investigates the principles according to which they appear.

Keywords: music, musical landscape, Slavonski Brod, symbolic landscape, urban toponymy analysis